

THE SOCIAL ADMINISTRATION AS SPECIALIZED ADMINISTRATION FOR SOCIAL WORK

Abstract: The specialization of human activity leads to the formation of the administration as a specific type of work, but over began differentiation, specialization of the administration itself. To perform services for citizens in the social sphere, where it is carried out social work is differentiated and specific type of administration - Social Administration. The nature of social work is associated with social category. Social is the core of the social problem that is essentially the theory and practice of social work as it is to resolve it. Namely in solving problems of this type is an important role of social administration - specialized administration for the realization of social work.

Author information:

Veselina Ilieva
PhD student in Department of Social Pedagogy at
Konstantin Preslavsky – University of Shumen
✉ vesilievaa@gmail.com
📍 Bulgaria

Keywords:

Administration, social administration, social worker, social assistance.

Специализацията на човешката дейност води до обособяването на администрацията като специфичен вид работа, но с течение започва обособяване, специализация на самата администрация. За извършване обслужване на гражданите в социалната сфера, там, където се извършва социална работа, се обособява и специфичен вид администрация – социалната администрация.

Признаци за социална работа се появяват още през Средновековието. Корените им са свързани с религиозното милосърдие. От XII до XVI век е времето, в което църкви, манастири, занаятчийски и търговски гилдии изпълняват функции, които днес се обозначават като социална дейност, социална помощ или социални услуги. Тази практика и сега е част от съвременната религиозна доктрина. Християнското милосърдие, обаче не е достатъчно в условията на нарастваща бедност през епохата на индустриализацията. Допълнителна намеса на държавата става неотложна. В повечето страни тази интервенция се изразява в приемането на закони за глобално регулиране на националното стопанство и мерки в социалната сфера – за защита на определени групи от населението, за реорганизация на звена, за организиране на специални грижи и т.н.

Като понятие и професия, социалната работа се институционализира в края на XIX век, преди всичко във Великобритания и САЩ. Признаването на неин отделен професионален статус е свързано със създаването на специфично обучение за социални работници преди около век в Европа. Първите училища по социална работа са основани във Великобритания и Холандия, Германия и Франция. По същото време – 1898г. в САЩ е открито първото Лятно училище по филантропия, което днес като школа по социално дело е част от Колумбийския университет.

В развитието на социалната работа в Америка се наблюдават три етапа. Периодът до края на Първата световна война се бележи като ранна социологическа фаза. Насочването на социалните работници през този етап към социологията, медицината и правото се е изразявала в заимстването на понятията случай, клиент, диагноза. Втората фаза на социалното дело в САЩ се идентифицира с периода между двете световни войни и възприемането на психоаналитичното учение за социална работа. Социалният работник от властен съветник се превръща в съчувстващ партньор, който активизира клиента. Това е довело и до промяна на учебните планове и програми в обучението по социална работа. Професионалното образование към 1939 г. е със срок на обучение две години и е с акцент върху аналитичната психология и

груповата динамика. Третата фаза в развитието на социалната работа на САЩ започва около 1950 г. и продължава и до днес. Социалната дейност започва да се базира на постиженията по социалните науки, особено на социологията, културната антропология и социалната психология.

След Втората световна война опитът, натрупан в САЩ в областта на социалната работа получава широко разпространение в Европа. В Германия, Австрия и Холандия, заедно с възникналото през 1844 г. понятие социална педагогика, едва след 1957 г. започва почти синонимно използване на преводното понятие социална работа. Практиката по социална работа в Европа се характеризира с разнообразие на организационните системи, в които социалните работници действат; начините, по които социалната дейност се дефинира; образователните програми, посредством които социалните работници получават професионална квалификация. Това разнообразие съществува както в рамките на Европейския съюз, така и между Изтока и Запада, между Севера и Юга.

Признаването на социалната работа като професия има по-кратка история в бившите социалистически страни. В една част от тях – Полша, Чехия и България – обучението по социална работа е създадено преди Втората световна война. В страните от бившата Югославия и Унгария образованието по социална работа започва между 50-те и 80-те години на миналия век. В третата група се причисляват страните от бившия СССР, ГДР, Румъния и Албания. В тях социалната работа се създава едва след политическите промени. С по-дълга или по-кратка история, социалната работа в страните от бившия източен блок е била блокирана и недоразвита. Основната теза на социалистическите страни, е че в тях няма социални проблеми, които трябва да бъдат решавани, а още по-малко ангажиране на отделна професия с тях. Вследствие на това, социалната работа в тези страни се намира в начална фаза на развитие като професия.

Докато в Северна Европа е установена традиция на държавно предоставяне на социалните услуги – повечето социални работници са държавни служители, то в Южна Европа се наблюдава различна картина. В Испания, където няма традиция на активна държавна намеса при осигуряване на социалните помощи и услуги от времето на Франко, държавата играе минимална роля и доминират частните и благотворителни агенции. Едва през последното десетилетие обществените агенции за социално подпомагане започват да придобиват значение, а социалните работници – да бъдат назначавани в държавни сектор. В Гърция съотношението между частните организации или църквата и държавните агенции е 1:1. подобна е ситуацията в Турция – със слабо развити държавни услуги, с държава, която е натоварена с осигуряването на социални услуги за социална помощ, но не е способна да осъществи тази своя задача. Съществуването на силна традиция в областта на държавното социално подпомагане не означава непременно, че държавата е основен доставчик. Германия е пример за смесена система за социално подпомагане. Важният принцип на субсидираност означава намесата на държавата в директно осигуряване на социална помощ само в тези случаи, когато други по – малки организации са неспособни да удовлетворят наличните потребности. Това довежда до плурализъм в областта на социалното подпомагане, при който различни агенции извън държавния сектор е активно насърчаван и във Финландия, което позволява държавата да ограничи своето участие в областта на социалното подпомагане. Държавните агенции следят за запазване на здравето, морала и сигурността на обществото и с навлизането на повече социални работници в тях насочват интересите към общественото здраве, държавно образование, корекционните институции и детското благосъстояние. Разширяването на класическия сектор за социална работа, финансиран от държавата, оказва по-голямо влияние върху стабилизирането на професията.

Природата на социалната работа е свързана с категорията социално. В научната литература нейният смисъл и значение се определят в различни аспекти – главно като

обществено, което се отнася до живота на хората в обществото; което реорганизира обществените и производствени отношения в него което е предизвикано от условията на обществения живот. В социологическата литература социалното се приема като най-общо родово понятие, продукт от взаимодействието между субектите, като същност на равенството и неравенството в обществото. В икономическата литература понятието се разглежда в широк и тесен смисъл. Предметът е още по-стеснен като се свързва с условията на живот на намиращите се в затруднение индивиди.

Социалното е ядрото на социалния проблем. Последният от своя страна пък е същност на теорията и практиката на социалната работа, доколкото тя се свежда до неговото разрешаване. Констатирането, изясняването и опознаването на социалния проблем е условие за неговото решаване, а границите на социалния проблем определят от своя страна границите на социалната работа. Руската научна школа дефинира социалния проблем като “самоосъзнаване на субекта на дейността като значимо за него несъответствие между неговата цел и резултатите”. В българската литература социалният проблем се дефинира като “израз на противоречия в интересите на различни по своето обществено положение социални субекти”. Поради факта, че социалните субекти заемат различно място и изпълняват различни функции в процеса на производството, разпределението и потреблението на социални продукти, появяването на социални проблеми е възможно във всички сфери на обществения живот. Констатирането на причините за даден социален проблем определя избора на формата на интервенция и изхода от неговото решаване. Правилното диагностициране на обхвата, дълбочината и равнището на проявление, предопределят насоката на конкретните практически мерки и институциите, които ще ги реализират. Тенденция в социалната политика на страната е решаване на социалните проблеми приоритетно в по-малките общности.

Руските учени предлагат следната класификация на типичните за социалната работа социални проблеми, които определят нейните граници: опазване здравето на населението; хуманизация на обществените отношения; съвременното семейство; защита на детството; защита на майчинството; деца - сираци; младежи; жени; трудоспособни пенсионери; инвалиди; болни хора; лишени от свобода; лица, изтърпели присъда; просяци; емигранти; безработни; стари хора; самотни хора; проблеми в социалната патология: правонарушения, аморално поведение, алкохолизъм, наркомания, проституция, самоубийства. Това показва, че социалните проблеми възникват на различни нива в обществото – на индивидуално, групово или на равнище на обществото като цяло. Те определят и границите на социалната политика. Социалните дейности са механизъм на регулиране на социалните отношения с оглед решаването на един или друг тип социални проблеми. Социалната работа като вид социална дейност осъществява определени дейности, регулирайки специфичен тип социални отношения и по-специално част от разпределителните и други социални отношения на връзки и взаимодействия между групите. Тя се ангажира и с решаването на социалните проблеми на индивидуално и групово ниво. Въпреки голямото им разнообразие, всички те са обусловени от отсъствие или недостиг на ресурси за постигане на поставените цели. Поради това, решаването им се свежда и до намиране на тези средства.

Многозначното тълкуване на понятието социален определя и нееднозначното приемане на понятията социална дейност и социална работа. Според някои социална дейност е всеки процес на целенасочено въздействие върху определен обект за получаване на резултат с определено предназначение, процес на изразходване на интелектуална, психическа и физическа енергия от човека за създаване, разпространяване или употребяване на материални и духовни ценности. Според други социалната дейност се разглежда тясно свързана със създаването, функционирането и развитието на социалните образования. Тя може да се реализира като контакти, връзки, взаимодействие, организиране, контрол и др. Цялата дейност, която се отнася

до живота на хората и техните взаимоотношения в обществото и тази, която предизвиква изменение в тези отношения в условията на обществения живот е социална дейност. Базирайки се на разбирането за социален в тесен смисъл на понятието, социалната дейност може да се определи като действия, насочени към намиращите се в затруднение индивиди, целящи решаването на социалните проблеми. Всяка социална дейност има свой обект и предмет, свои организационни и законодателни параметри, конкретни цели и начини за реализирането им.

Различното тълкуване на понятията социален и социална дейност предпоставят разнообразието интерпретиране на понятието социална работа. Подобно на предходните две понятия, тя може да се разглежда в по-широк или в по-тесен смисъл, което затруднява определянето на единна и коректна дефиниция. Тясната представа за социална работа е свързана с разглеждането и единствено като професионална дейност. В понятието *социален работник* най-вече се влага смисъла на *професионална личност, която работи за подобряване благополучието на индивидите*. В контекста на изложеното *социалната работа се разглежда като професионална дейност, имаща за цел подобряване благополучието на индивидите в обществото*.

Социалната работа е комплексна интегративна дейност, която в зависимост от особеностите на клиента, от специфичните социални проблеми и тяхната проекция като личности, както и от социалните условия и ресурси може да се реализира като ансамбъл от подпомагане, услуги, възпитание, образование, терапия, грижи, подкрепа, посредничество и др.

Дилемата дали социалната работа е професионална или не само професионална дейност стои и пред руската наука. Някои автори с термина социална работа означават професионалната дейност по оказване помощ на човек или група, за да се подобри тяхното социално положение. Други я приемат по-широко – като разновидност на човешката дейност, чиято цел е да оптимизира осъществяването на субективната роля на хората във всички сфери на обществения живот в процеса на жизнено осигуряващото съществуване на личността, семейството, социални и други групи и слоеве в обществото.

Особено популярно е дефинирането на социалната работа, направено с Резолюция 67 на Съвета на Европа където социалната работа е специфична професионална дейност, която се стреми към помагане за по-добра взаимна адаптация между индивиди, семейства, групи и обществената среда, в която те живеят и, развивайки самоуважение и самоотговорност в индивидите, да се използват възможностите на личността, междуличностните връзки и отпуснатите ресурси от обществото.

Разбиранията за социална работа в България отразяват основните позиции в световната наука. Авторите, имащи важен дял в изясняване същността, съдържанието и интервениращите полета на социалната работа са Н. Владинска, Н. Петрова, Гр. Василев, С. Нунев, Ив. Кусев, Н. Илиева, Е. Тодорова и др. Общото в техните концепции е, че социалната работа е интегративна дейност със самостоятелна наука и практика. От тук се приема и че за нея е необходима специфична администрация – социалната администрация. На професионалната дейност на тази публична администрация се гледа като на обществено - полезна дейност: вид социална дейност, съзнателна, организирана, целенасочена отнасяща се до възпитание и превъзпитание, социализация и ресоциализация, интеграция и реинтеграция, адаптация и реадaptация и др. Социалната работа извършвана от социалната администрация е ориентирана едновременно и еднопосочно към личността и към нейната среда.

Функциите на социалната работа и професионалните роли, изпълнявани от социалните работници и социалната администрация като цяло са основна характеристика на състоянието на социалната работа. В някои научни източници тази съществена черта на професията е обозначена като функция, в други като роля, в трети като мисия. За да се приемат съдържанията на посочените понятия еднозначно, се налага уточняване на техния смисъл. В

по-голямата си част те са синоними, т.е. касае се за една и съща черта от съдържанието на социалната работа: вид, предназначение, начин на действие, чиято промяна зависи от разнообразните характеристики на клиента, обкръжаващата го среда и социален проблем между тях.

Ролите на социалната работа, респективно на социалната администрация се класифицират в пет групи:

1. роли, произлизащи от същността на социалната работа, чрез която се помага, компенсира, регулира, информира;
2. роли, следващи от пътищата, по които протича социалната работа възпитава, консултира, съветва, проявява инициатива, предпазва, посреднички, контролира, събужда доверие;
3. роли, произхождащи от устройството и функционирането на системата за социална помощ: адвокат, експерт, администратор, мениджър, формиращ нови правила, закони и политика;
4. роли, имащи за източник работата в екип: супервизор и учител;
5. изследователската роля - социалният работник изследва системата на клиента, системата и полетата на социалната работа, социалната политика, реалната практика и теорията в същата област

Различните дефиниции на мисията на социалната работа отразяват разнообразните концепции за нейната същност. Нееднакъв замисъл се констатира и при изследванията на ролята и функциите на социалните работници в Европа и Америка. В термина социална работа се влагат различни значения. Във Франция е събирателно понятие, включващо девет професионални групи. В другата крайност е ситуацията в Германия и немскоговорящите страни. Там социалната работа се използва в по-тясно значение, като работа с отделен случай. Това разбиране има своите аналози и в другите страни: социален асистент във Франция и полеви социален работник в Обединеното кралство. Във Великобритания няма разделение между социална работа и социална педагогика, за разлика от страните в континенталната част на Западна Европа – разделение, което съществува независимо от увеличаващото се припокриване в работата. Втората характерна черта на социалната работа в Европа е отсъствието на общоприети параметри. В Швеция социалните работници са отговорни за помагането на деца, млади хора и техните семейства, наркомани, алкохолици, незрящи и хора с психични заболявания. Възрастните хора не са включени в основните програми в сферата на социалната работа, но в замяна получават помощни услуги, съвети и консултации от страна на работници с различна или по-ниска квалификация. По друг начин стоят нещата в страни като Испания, Великобритания, Германия и Франция. Поддържането на доходите се осигурява от държавните чиновници, работещи в национална система за социално осигуряване, която е напълно отделена от останалите агенции за получаване на социална помощ. В континенталната част на Западна Европа квалифицирани социални работници оценяват и ръководят ССП. Във Финландия независимо от поставената цел да се управлява социалната помощ чрез местни центрове за социална работа, социалните работници са усвоили по-скоро административен, отколкото професионален начин за удовлетворяване на потребностите. Различията в професионалната социална помощ в световен мащаб демонстрират културната и законова детерминираност на ролята на социалната работа и функциите на социалните работници.

Следователно, функциите на социалната работа зависят преди всичко от възприетият социално – политически модел, т.е. от осъществяваната либерална, неолиберална или егалитарна социална политика, с оглед на който се определят границите на решаване на социалните проблеми, а от там и границите на социалната работа - респективно съответните функции, които тя е призвана да осъществи. Те трябва да се разглеждат в две направления – по

посока на социалната работа като практика и социална работа като наука. На фона на това разбиране се разграничават следните основополагащи функции като практика:

- Преразпределителна – чрез нея се коригират негативните последици от въздействието на пазарния механизъм. Посредством вторичното разпределение на доходите се гарантират средства на лица и групи, които не са участници в трудовия процес.
- Защитна – чрез нея се създават условия клиентите да решат своите трудности, гарантирайки зачитане на човешкото достойнство и осигурявайки равен старт и достъп до социални услуги и помощи.
- Интегрираща – чрез нея се постига социална кохезия, посредством реинтеграция и адаптация на изолираните групи в обществото.

Разгледаните функции са пределно общи и имат своите проекции и диференциации съобразно вида на социално – защитната сфера, в зависимост от въздействието на социалната работа в конкретната област на социална защита и сигурност, съгласно методите на социална интервенция.

Професионализирането е част от институционализирането на социалната работа.

Професията е основен вид трудова дейност, за изпълнението на която са необходими специални знания, умения и навици, придобити в резултат на продължително обучение и която е основен източник за този, който я упражнява. Изведени са и най-съществените характеристики на една дейност в качеството и на професия : 1. продължително фундаментално – теоретично специално образование; 2. упражняващите професията са свързани в своята практика с определени правила на поведение; 3. организиране в професионален съюз с широко самоуправление и дисциплинарен натиск; 4. трудът на управляващият професията представлява служене на обществеността: на общественото благо, и в по-малка степен на задоволяване на частните интереси на упражняващите професията.

Професията е конкретен вид дейност, обособен в резултат на разпределението на труда. За нейното изпълнение са необходими специални знания, умения и навици , придобити по време на продължително основополагащо образование и специфично обучение на професионални обединения на работещите в областта, както и на правила за поведение в професионалната практика.

Характеризирането на социалната работа като професия започва то нейното дефиниране като такава. Тя е : специфичен вид професионална дейност, насочена към оказване на съдействие на човек с цел осигуряване на културно, социално и материално равнище на живот, предоставяне на индивидуална помощ на човек, семейство или социална група за поддържане на достойнството и свободното развитие на личността, оптимизиране на механизмите на социално функциониране на индивидите или социалните групи.

Дълго време социалните работници се делят на групи известни като социални работници по случаи, социални работници с групи и организатори на работа с общността. Тези разновидности на практиката се обединяват и формират съвременното виждане за социалната работа като професия. През последните години се наблюдава тенденция към обобщаване на категориите. Социална работа по случаи и работата с групи се обобщава като микро или клинична практика. Работата по организиране на общността се свързва по-тясно с политически и управленски ориентираната социална работа, която се превръща в “макро” практика. Тенденцията в световен мащаб към омаловажаване на профилирането води до употреба на термина “социален работник на обща практика”, означаващ практикуващ социален работник с широкообхватни познания и умения, който анализира изчерпателно както проблемите, така и техните решения.

References:

1. Kusev, I., 1998: Osnovi na sotsialnata rabota, S., 1998
2. Kusev, I., 2002: Upravlenie na sotsialnite deynosti, S., 2002
3. Ilieva, S., 2002: Organizatsiya na sotsialnite deynosti, S., 2002
4. Nunev, S., 1999: Profesionalno-prakticheska rabota na sotsialnite rabotnitsi, Sh., 1999
5. Sotsialnaya rabota, sb. Pod red. V. I. Kurbatova, Rostov na Donu, 2003
6. Galligan, D.J. and D. Smilov, 1999: - Administrdtive Law in Central and Eastern Europe: 1996 – 1998, Central Eueopean University Press, 1999
7. Nigro, R., L., 1984: Modern Public Administration, N.Y., 1984
8. Simon, H., 1961: Administrative Behaviour. A Study of Decision Making Processes in Organizations. New York, 1961